

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА 3 1955 ГОДА ●

● NO.5 (3077) ●

● ЧАЦВЕР, 7 лютага, 2008

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Сябры на Паўночнай зямлі

Аб'яднанню беларусаў у Комі споўнілася 10 гадоў **Стар. 2**

Знічкі Айчыны **Стар. 3**

Падарожжы ў глыбіні гісторыі

Рышард Курьольчык — апошні магіканін у гістарычнай прозе **Стар. 4**

Уздоўж па Каліноўскага — да праспекта Незалежнасці

Кастусь Каліноўскі... Гэтыя словы трохі заціраюцца, нібы манеты, у віры паўсядзённасці. А ў мінскім мікрараёне Зялёны Луг яны ўвесь час побач з намі. І нават на вуснах. У якім жа атачэнні жыве сёння годнае імя? Хто яго найчасцей чуе, прамаўляе? У пару 170-годдзя з дня нараджэння знакамітага земляка вырашыў я даведацца пра гэта.

Іван Ждановіч

“Прыпынак “Вуліца Каліноўскага”. Тысячы мінчан чуюць гэтую абвестку штодня ў аўтобусах, тралейбусах, трамваях. І мой маршрут на работу пачынаецца тут. Бывае, наш раён поўніцца водарам хлеба — пякарня непадалёку. “Калі жывеш побач, можна і не снедаць” — пажартаваў неяк на прыпынку мужчына, глыбока, са смакам удыхаючы пахі.

У гонар нацыянальнага героя, рэвалюцыянера-дэмакрата назвалі новую вуліцу ў Мінску ў сярэдзіне 60-х, калі яна забудовалася. З цэнтра да яе, на паўночны ўсход сталіцы, ідзе спачатку вуліца Якуба Коласа, далей — Лагойскі тракт. Злева ўздоўж Каліноўскага стаяць дзесяткі дамоў, пераважна ў пяць паверхаў: панельных, цагляных. Тыповы “спальны раён”. Справа, у зоне ліній электраперадач, прасторна — там вялікія гаражныя масівы, аўтастанкі, газоны,

Храм у гонар Усіх Святых і высотныя будынкі на вуліцы Каліноўскага

прыгожыя алеі з ліпаў. А па Каліноўскага, 4 — мінскі хлебазавод № 5. “Раней выпякалі хлеб і пад назвай “Каліноўскі”, і “Севастопальскі” (бо недалёка Севастопальскі парк), а цяпер асартымент змяніўся, — расказала начальнік аддзела збыту Тамара Радзюкевіч. — Добра прадаецца “Сталічны”, “Майскі”, “Радамір”.

Увогуле на канвееры больш за 15 найменняў хлеба і булак”. А больш за ўсё прыемнага водару, як аказалася, даюць у паветра ванільныя сушкі. → **Стар. 2**

ВЕСТКИ

Музычнае свята

ў гонар Дудара

Васіль Харытонаў

Фестываль “Заслаўе-2008” прысвячаўся 200-годдзю з дня нараджэння Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча.

Свята ў старажытным горадзе арганізавалі Мінскі аблвыканкам і Нацыянальны аркестр сімфанічнай і эстраднай музыкі Беларусі пад кіраўніцтвам Міхаіла Фінберга. Для жыхароў і гасцей была падрыхтавана цікавая і насычаная праграма: гучала шмат музыкі, была прадстаўлена выстава, якая прысвячалася жыццю і творчасці Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча. Прайшоў майстар-клас для юных музыкаў, адбыліся творчыя сустрэчы з дзесяцямі беларускай культуры і мастацтваў.

Святам у Заслаўі аркестр адкрыў серыю музычных фестываляў у малых гарадах на сёлетні год. Сярод іх будуць сустрэчы як у Маладзечне, Міры, Нясвіжы, Тураве, Мсціслаўі, што ўжо палюбіліся слухачам, так і новыя практы: “Чачэрскія сустрэчы” і “Гасцёўня Напалеона Орды” ў горадзе Іванава на Брэстчыне.

Віншаванні

знаўцаў мовы

У польскіх гарадках Бельску Падляскім і Гайнаўцы прайшлі вечары выпускнікоў ліцэяў з дадатковым вывучэннем беларускай мовы.

Сёлета вучобу ў Гайнаўскім ліцэі, які, дарэчы, летась заняў 30-е месца ў рэйтынгу ліцэяў Польшчы, заканчвае 120 вучняў. У Бельску ліцэі беларускую мову ў пяці выпускных класах вывучаюць 164 вучні, а сам ліцэй у вышэйназваным рэйтынгу знаходзіцца на 45-м месцы. Вечары знаўцаў беларускай мовы атрымалі назву “Сто дзён”. Яны праводзяцца штогод напярэдадні выпускных экзаменаў. У гасці да навучэнцаў завіталі былыя выпускнікі ліцэяў, прадстаўнікі мясцовых уладаў і СМІ.

Сярод запрошаных былі таксама пасол Беларусі ў Польшчы Павел Латушка і генконсул у Беластоку Міхаіл Аляксейчык. Яны пажадалі выпускнікам паспяховай здачы экзаменаў, а адміністрацыі і настаўнікам ліцэяў падзякавалі за высокі ўзровень арганізацыі навучання, падтрымку беларускай мовы і культуры, захаванне беларускіх традыцый.

Адценні жыццёвых фарбаў

Народны мастак Беларусі Уладзімір Стальмашонак перадаў у дар Нацыянальнаму мастацкаму музею амаль 40 акварэляў розных гадоў.

Ганна Багамазава

Усе творы, якія паступаюць у музейныя фонды, былі прадстаўлены на выставе “Па гарадах і краінах”, прысвечанай 80-годдзю майстра і 50-годдзю яго творчай дзейнасці.

“Уладзімір Стальмашонак заўсёды пісаў партрэты людзей натхнёных, адданных сваёй справе. Можна, таму ўсе работы майстра свецяцца народнай мудрасцю”, — адзначыў на вернісажы намеснік міністра культуры Віктар Кураш. Дарэчы, Уладзімір Стальмашонак напісаў партрэты больш як 20 ганаровых грамадзян Мінска.

Работы, што прадстаўлены ў экспазіцыі “Па гарадах і краінах”, красамоўна характарызуюць яе назву. Усе акварэлі — вынік ка-

мандзіровак, турыстычных паездак і падарожжаў мастака часцей за ўсё па Беларусі і краінах былога Савецкага Саюза, Еўропы і Амерыкі. Уладзіміра Стальмашонка рэдка можна было ўбачыць без алоўка або пэндзля. Дзе б ні быў, ні спыняўся — усе свае ўражанні майстар адлюстроўваў на палатне. За гэтую асаблівасць Уладзіміра Стальмашонка яшчэ называюць “рэпартажны мастак”.

Як адзначаюць калегі мастака, калі б Уладзімір Стальмашонак напісаў толькі партрэт Якуба Коласа, ён усё роўна стаў бы знакамітым. Работы майстра добра вядомыя мінчанам: яго вітраж не адзін год прыцягвае ўвагу наведвальнікаў Дома мод, цудоўная мазаіка ўпрыгожвае станцыю метро “Маскоўская”. Адна з работ

Уладзімір Стальмашонак з жонкай на ўрачыстым адкрыцці выставы

Уладзіміра Стальмашонка — вітраж “Мінск і мінчане” — змешчана нават на будынку ў нямецкім горадзе Патсдаме.

Асноўны ж напрамак творчасці майстра — жывапіс. Работы мастака экспанаваліся на выставах у Еўропе і Амерыцы.

НАВІНЫ

Тры краіны з ЕўразЭС

Ірына Цімохіна

Беларусь, Расія і Казахстан падпісалі дакументы па фарміраванні Мытнага саюза.

Падпісаны прэм'ер-міністрамі пакет дакументаў уключае ў сябе дзевяць пагадненняў. Сярод іх — пагадненне аб вывазных мытных пошлінах у дачыненні трэціх краін і адзіным мытна-тарыфным рэгуляванні, адзіныя правілы вызначэння краіны паходжання тавараў, пагадненне аб ужыванні спецыяльных ахоў-

ных, антыдэмпінгавых і кампенсавальных мер у дачыненні да трэціх краін.

Праўда, усім пагадненням трэба яшчэ прайсці працэдуру ратыфікацыі нацыянальнымі парламентамі. Але фактычна працэс фарміравання дагаворна-прававой базы Мытнага саюза Беларусі, Расіі і Казахстана завершаны. Астатнія ўдзельнікі еўразійскай “шасцёркі” (Кыргыстан, Таджыкістан і Узбекістан) змогуць далучыцца да падпісаных пагадненняў у індывідуальным парадку па меры гатоўнасці.

У ветра сілаў шмат

Прыродныя ўмовы дазваляюць больш актыўна выкарыстоўваць у Беларусі энергію паветраных патокаў.

Вучоныя Беларусі ўжо вызначылі 1680 патэнцыйных пляцовак, якія могуць быць выкарыстаны для ветраэнергетыкі. У асноўным яны — у Віцебскай, Гродзенскай і Мінскай абласцях. “Павелічэнне выкарыстання альтэрнатыўных крыніц энергіі дазволіць не толькі павысіць узровень энергетычнай бяспекі краіны, але і скараціць колькасць выкідаў забруджваючых рэчы-

ваў у навакольнае асяроддзе”, — упэўнены міністр прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Беларусі Лявонцій Харужык.

Перспектыўнае для Беларусі і развіццё гідраэнергетыкі. Патэнцыйныя магутнасці гідраэнергарэсурсаў у краіне ацэньваюцца ў 850 Мвт. “Сёння мы выкарыстоўваем невялікі працэнт ад гэтай патэнцыялы, і тут ёсць над чым працаваць”, — адзначыў міністр. У цэлым ва ўсім свеце гідраэлектрастанцыі вырабляюць каля 30 працэнтаў энергіі, што спажываецца.

Калі ёсць жаданне

Мовы нацыянальных меншасцяў у Беларусі вывучаюць каля сямі тысяч навучэнцаў агульнаадукацыйных устаноў краіны.

Як паведамлілі ў Міністэрстве адукацыі, у асноўным мовы выкладаюцца факультатывна, толькі ў 145 школах — паглыблена. Болей за ўсё дзяцей асвойваюць

польскую мову — 6 тысяч 484, яўрэйскую — 192, украінскую — 47 і літоўскую — 161. Найбольшая колькасць тых, хто вывучае польскую і літоўскую мовы, з'яўляюцца жыхарамі Гродзенскай і Брэсцкай абласцей, яўрэйскую — Мінска, украінскую — Гомельскай вобласці. Усяго ў Беларусі пражываюць прадстаўнікі 130 нацыянальнасцяў і народнасцяў.

ЯК СПРАВЫ, ДЫЯСПАРА?

Сябры на Паўночнай зямлі

Аб'яднанню беларусаў у Комі споўнілася 10 гадоў

Помняць у Комі беларускія студэнцкія будатрады

Кацярына Немагай

Сабраліся аднойчы пяць сяброў, ураджэнцаў Беларусі, і вырашылі: быць грамадскай арганізацыяй “Беларусы ў Комі”. Сёння ж у нацыянальна-культурнай аўтаноміі “Беларусы” Рэспубліцы Комі — больш за 500 чалавек, адкрываюцца філіялы — у Варкуце, Піхце, Ухцінску, Ухце... Адным з важных вынікаў 10-гадовай дзейнасці беларусы Комі лічаць кнігу “След на Паўночнай зямлі”. У ёй — расказы пра землякоў і пра тое, чым вызначыліся яны ў Расіі.

— Над кнігай працавалі тры гады, — гаворыць нязменны кіраўнік арганізацыі “Беларусы ў Комі” Аркадзь Крупенька. — Можам ёю ганарыцца: з многімі людзьмі давялося сустрэцца, а колькі гісторый запісаць! Шмат зрабіў дзеля выхаду кнігі член Саюза журналістаў Рэспублікі Комі Мітрафан Курачкін, ён жа стаў і рэдактарам выдання. Збіраючы матэрыял, мы шмат даведаліся адзін пра аднаго,

стали лепш разумець самі сябе.

Комі — рэспубліка шматнацыянальная. Толькі чвэрць жыхароў лічацца карэннымі, і шмат нацыянальна-культурных аўтаномій. Але ніводная з іх не замыкаецца ў сваім коле. Падчас агульных канцэртаў, святаў, вечарын кожная суполка знаёміць са сваёй краінай, культурай, традыцыямі, асаблівасцямі нацыянальнай кухні.

— Увосень мы таксама, як і ў Беларусі, адзначаем свята Дажынкi, — працягвае Аркадзь Сцяпанавіч, — Канешне ж, крыху па-іншаму. У прыватнасці, наладжваем выставу-кірмаш, дзе кожны жадаючы прадстаўляе свае агародныя дасягненні. Удзельнікаў заўсёды шмат. Падчас кірмашу ў мастацкай форме расказваем наведвальнікам пра беларускія земляробчыя абрады, больш падрабязна — пра зажынкi і дажынкi. Час ад часу праводзім мерапрыемствы, звязаныя з гісторыяй і геаграфіяй краіны, яе побытам, вечары беларускай літаратуры. Штогод у розных гарадах

і раёнах Комі праходзяць Дні беларускага кіно. Падчас святаў заўсёды гучаць песні: як беларускія народныя, так і на мове комі і рускай. У нас ёсць свой хор.

Летась Аркадзь Крупенька ўдзельнічаў у рабоце канферэнцыі беларускай дыяспары ў Маскве. Прыезд адгуль новыя ідэі і задуммы:

— Спадабалася, што змяніўся падыход беларускага пасольства да ўзаемадзеяння з дыяспарай. Як вядома, цяпер больш увагі надаецца эканамічнаму супрацоўніцтву паміж Беларуссю і рэгіёнамі Расіі. А гэтай справе могуць добра пасадзейнічаць суайчыннікі. Нядаўна мы адправілі прапанову аб супрацоўніцтве старшыні Шклоўскага райвыканкама Валерыю Іванову. Там будуюцца папяровая фабрыка, а ў Сыктывікарцы працуе вялікі папяровы камбінат. Думаем, можна будзе наладзіць карысныя кантакты. Увогуле пра Беларусь у Комі добра ведаюць. Тут шмат магазінаў з беларускімі таварамі.

Тысячы кіламетраў паміж Беларуссю і Комі. Няпроста выбірацца з гэтай далечыні ў краіну дзяцінства. Але Аркадзь Крупеньку ўдаецца:

— У Беларусі бываю штогод. Наведваю сястру, заязджаю ў старую вёсачку ў Шклоўскім раёне Магілёўскай вобласці, дзе нарадзіўся, кланяюся магілам бацькоў. На пытанне, якая краіна мне даражэйшая, заўсёды адказваю: у мяне дзве радзімы — гістарычная і набытая. У адной мае карані, але і другая ніколі не адпусціць: там жывуць унукі — працяг роду.

Храм-помнік будуюцца

Уздоўж па Каліноўскага — да праспекта Незалежнасці

(Працяг. Пачатак на стар. 1)

Своеасаблівым цэнтрам прыцяжэння на вуліцы, даўжынёй больш за тры кіламетры, былі раней кінатэатр “Вільнюс” і сацыяльна-культурны комплекс вакол яго. Сімвалічную сувязь паміж гэтай назвай і лёсам Кастуся Каліноўскага падкрэслівала ўстаноўленая тут мемарыяльная дошка. Цяпер, аднак, тут ідзе не кіно, а вялікая рэканструкцыя. Праз дарогу — невялічкі рынак, дзе з машын прадаюць гародніну вяскоўцы. Часам, быў сведкам, заязджаюць сюды і сяляне з блізкай некалі сэрцу Каліноўскага Гродзеншчыны: там ён некаторы час жыў.

Бібліятэка, пошта, заамагазін, аптэка, мастацкая галерэя, кнігарня... І нават спартыўная дзіцяча-юнацкая школа алімпійскага рэзерву па фехтаванні месціцца “пад крыламі” гэтага комплексу. Дарэчы, для многіх беларус-

кіх падлеткаў шлях да найвышэйшых спартыўных вышынь праходзіць менавіта “праз Каліноўскага”. Далей па вуліцы, на ўзбярэжжы Сляпянскай воднай сістэмы, ёсць прыпынак грамадскага транспарту “Алімпійскі спарткомплекс”, само ж вялікае збудаванне — за возерам, пры лясным масіве. А непадалёк ад кінатэатра гадуе спартыўную эліту гарадское вучылішча алімпійскага рэзерву. “Наш студэнт Дзмітрый Валента стаў чэмпіёнам свету-2006 па тайскім боксе сярод прафесіяналаў, — з горадскага кая дырэктар вучылішча Леанід Бабко. — Павел Навоша — пераможца першынства свету па самба, у гэтым жа відзе спорту Лізавета Маісеенка — прызёр першынства свету і Еўропы. А Сяргей Жыгалка заняў першае месца на Чэмпіянаце свету-2003 па шахматах”. Усяго ж з 315 навучэнцаў вучылішча больш за 200 ужо

ўваходзяць у розныя нацыянальныя зборныя.

Далей, па правы бок вуліцы — установа, якую цывільны люд па ранейшай звычцы яшчэ называе “ваенным вучылішчам”. Але сёння, як сведчыць шыльда пры кантрольна-прапускным пункце, у будынках размешчана Ваенная акадэмія Рэспублікі Беларусь — там курсанты вучацца баявому майстэрству, каб быць гатовымі бараніць Айчыну.

Сваё служэнне нясуць і вернікі, што ўзводзяць велічны Храм-помнік (самы высокі ў Беларусі) у гонар Усіх Святых. Гэта на ўзвышэнні, злева, дзе вуліца Каліноўскага ідзе ўгару і паўкругам павярнула да праспекта Незалежнасці. “Церковь основана в честь Всех Святых и в память безвинно убиенных во Отечестве нашем”, — сведчыць надпіс на памятным камені. У чэрвені 1991 года, калі закладваўся храм, дзею

асвячалі Патрыярх Маскоўскі і ўсяе Русі Алексій II і мітрапаліт Мінскі і Слуцкі, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі Філарэт. У верасні 2006-га адбылася цырымонія асвячэння звановаў, у якой удзельнічаў Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка. Дарэчы, царква ўзводзіцца пад яго патранатам.

Пасля храма, ужо ў мікра-раёне Усход, вуліца Кастуся Каліноўскага сімвалічна ўліваецца ў праспект Незалежнасці. Сёння мары яго пра свабоду і незалежнасць Беларусі збываюцца. А імя, як я пераканаўся, жыве ў дакументах арганізацый і прадыямстваў, у маршрутах гарадскога транспарту, пашпартах прапісаных па гэтай вуліцы грамадзян, і на іх дамах. І ў паўсядзённых размовах рабочых, вайскоўцаў, а таксама спартсменаў, якія абараняюць гонар Радзімы па ўсім свеце. Значыць, і ў сэрцах нашых памяць пра героя — жывая.

Від на Полацк с правага берага Дзвіны . 1918 г.

Полацк. Увага да яго гістарычнай біяграфіі зразумелая і ўсім яго лёсам абгрунтаваная. Першыя летапісныя звесткі пра горад на Дзвіне адносяцца да 862 года. Пад назвамі Плотеск, Полотъск, Потеск паселішча згадваецца ў “Аповесці мінулых гадоў” — калі гаворыцца пра тое, як Рурык раздаваў сваім дружыннікам (васалам) гарады. У Лаўрэнцьеўскім летапісе чытаем: “У год 862 прыняў уладу Рурык і пачаў раздаваць мужам сваім гарады: гэтаму Полацк, гэтаму Растоў, іншаму Белавозера. І па тых гарадах варагі — прышлыя, а першае насельніцтва ў Ноўгарадзе — славене, у Полацку — крывічы, у Растове — меры, у Белым возеры — весь, у Мураме — мурамы, і ўсімі тымі валодаў Рурык”.

Знічкі Жычынны

Жычары ўскраіны выйшлі на свята. Пачатак ХХ ст.

лаў Васількавіч...

З вялікіх палачан — і першадрукар Францішак Скарына, які ў 1517–1519 гадах выдаў (а яшчэ пракаменціраваў, наблізіў тэксты да мовы старажытнабеларускага пісьменства) 23 кнігі Бібліі. Стварыў у Вільні выдавецтва. Выпусціў пад агульнаю назвай “Малую падарожную кніжку”. У 1525 годзе апублікаваў “Апостал”.

Імёны, якія мы разам узгадаем далей, не дужа і вядомыя, але ж і без іх гісторыя Полацка і Беларусі была б няпоўнай. У горадзе на Дзвіне нарадзілася цэлая кагорта выдатных майстроў сярэднявечча: чаканшчык і разьбяр Фёдар Пракоп’еў (з 1662 года — “жалаваны” майстар Сярэбранай палаты Маскоўскага Крамля), ювелір Савін Арцём’еў, ліцейшчык Гаўрыла Дарагафееў (адліў зван для Барысаглебскай царквы ў Полацку, аздобіў яго арнамантамі і сцэнамі з Евангелія), дойдзід Мацюшка Маркаў (у другой палове XVII стагоддзя ў Верхнім замку ў Полацку паставіў

васьмігранную двух’ярусную шатровую вежу Машна).

Гісторыя сярэднявечча была б няпоўнай, калі б мы не згадалі імя беларускага і рускага пісьменніка Сімяона Полацкага. Нарадзіўся ён у 1629 годзе. Актыўна займаўся не толькі літаратурай, але і палітычнай, царкоўнай барацьбой. Аб працаздольнасці Сімяона Полацкага сведчыць і той факт, што амаль штодзённа ён пісаў палову сшытка вершаў, п’ес, твораў прамоўніцкай прозы. Яго зборнік вершаў “Садшматколерны” на свой час з’яўляўся своеасаблівай энцыклапедыяй ведаў па гісторыі, тэалогіі, касмалогіі, антычнай міфалогіі, маралі, хрысціянскай сімволіцы. Служыў Сімяон Полацкі і пры двары рускага цара Аляксея Міхайлавіча, выхоўваючы 12 яго дзяцей і даючы ім асвету. Сярод знаёмцаў палачаніна быў паэт-астролаг М. Настрада-яго арнамантамі і сцэнамі з Евангелія), дойдзід Мацюшка Маркаў (у другой палове XVII стагоддзя ў Верхнім замку ў Полацку паставіў

Кайгародаў — камендантам Выбаргскай крэпасці. Дзмітрый Кайгародаў — расійскі прыродазнавец, фенолаг, арнітолаг, папулярызатар прыродазнаўства. Яго называлі “бацькам рускай фенолагіі”.

Сілу, моц Полацка, яго велізарнае духоўнае, асветніцкае значэнне нельга не ўсведамляць, аглядаючы старыя паштоўкі канца XIX — пачатку XX стагоддзя. Дарэчы, на адной з іх ёсць такія словы: “У Двіны и Полоты стоит город Полоцк, посети его и ты сразу станешь молод”.

...У больш блізка да нас часы з Полацкам звязаны лёсы многіх асветнікаў, гісторыкаў, навукоўцаў, веначальнікаў, знакамітых дзяржаўных і палітычных дзеячаў. Тут нарадзіўся першы расійскі санскрытолаг Каятан Касовіч, які ў арыгінале чытаў “Махабхарату” — бліскучы помнік усходняй культуры. Менавіта ён пачаў у 1854 годзе выданне “Санскрыцка-рускага слоўніка”. Разам з братам І.А. Касовічам наш зямляк выдаў і “Грэлітаральна кожнага з яе прад-

— радзіма рускага пісьменніка Аляксандра Пагоскіна (нарадзіўся ў 1816 годзе). Вядомы ён і як выдавец часопісаў “Солдатская беседа”, «Досуг и дело». З Полацка родам і гісторык, эканаміст Васіль Сямёўскі. Менавіта ён прымаў самы актыўны ўдзел у стварэнні партыі народных сацыялістаў (на пачатку 1900-х). У гістарыяграфіі асаблівае месца займае яго даследаванне “Сяляне ў цараванне імператрыцы Кацярыны II”. Якраз Сямёўскі заклаў асновы вывучэння гісторыі прамысловай працы ў Расійскай імперыі.

Полацк — радзіма многіх беларускіх твораў, у тым ліку і нашых сучаснікаў. У беларускай культуры прасторы ўп’яўлена гучыць голас Навума Гальпяровіча: кнігі “Востраў душы”, “Брама”, песні, напісаныя на яго словы, радыёпубліцыстыка — усё гэта запатрабавана. А ў горадзе на Дзвіне даводзілася чуць ад людзей, што гэта іх любімы паэт. Такая зямляцкая ўвага дарагога каштуе. Настойліва, напружана працуе ў літаратуры празаік, паэт, публіцыст Уладзімір Арлоў. Доўгі час яго ведалі як настаўніка, журналіста ў Полацку, Наваполацку. З 1988 года ён у Мінску, але і лёсам, і творчасцю па-ранейшаму з’яднаны з родным горадам. Кнігу У. Арлова “Таямніцы Полацкай гісторыі” можна лічыць настольным падручнікам па полацказнаўстве.

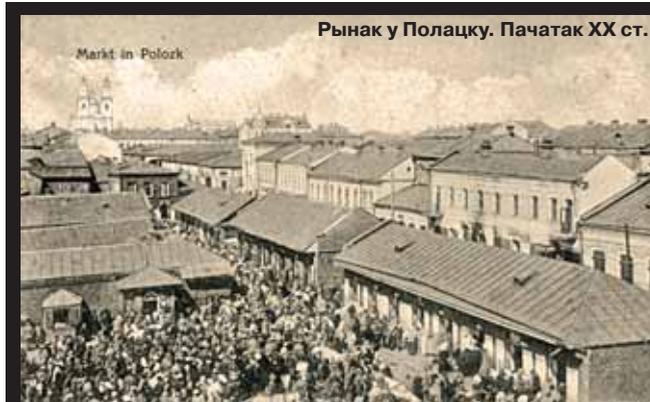
Біяграфія горада на Дзвіне — біяграфія яго сыноў і дачок... Углядаючыся ў дзесяткі, сотні постацяў знакамітых палачан, неўпрыкмет прыходзіць да думкі: надзвычайная духоўная, асветніцкая аўра вітае над Полацкам ва ўсе стагоддзі, што спрыяе нараджэнню ў гэтай старонцы людзей моцных і адметных.

Уладзімір Ліхадзедаў

Полацк здаўна багаты на слаўныя, зоркавыя імёны. Адно з найбольш яркіх — Ефрасіння Полацкая, легендарная Прадслава (такое імя насіла княжна-асветніца ў дзяцінстве). Дзед Ефрасінні — полацкі князь Усяслаў Брачыславіч. Нарадзілася Прадслава прыблізна ў 1101–1105 годзе. З “Жыцця і смерці святой і блажэннай і найпадобнейшай Ефрасінні, ігуменні манастыра святога Спаса і Найсвяцейшай Ягонай Маці, што ў горадзе Полацку” вядома, што славу тая палачанка “была дзяўчына вельмі здольная да кніжнай навукі, нават не дасягнуўшы яшчэ паўналецця, і было гэта плёнам малітвы”. Пад уплывам духоўнай літаратуры дзяўчына вырашыла прысвяціць сябе служэнню Хрысту і людзям, дамаглася прыняцця ў манастыр і стала Ефрасінняй. Пры саборнай бібліятэцы яна пачынала перапісваць кнігі, грошы ад продажу фаліянтаў аддавала бедным людзям. Цалкам верагодна, што Ефрасіння і сама пісала літаратурныя творы. У канцы 1120-х гадоў легендарная палачанка заснавала манастыр пры

Спаскай царкве ў мястэчку Сяльцо, непадалёку ад Полацка. Пра Ефрасінню чытаем у “Жыцці...”: “Яна не хацела бачыць, каб хто варагаваў: ні князь з князем, ні баярын з баярынам, ні з простых хто са сваім сябрам, але каб усе жадалі быць адзінадушнымі”. Памерла асветніца ў маі 1167 года ў Іерусаліме. У 1187-м мошчы Ефрасінні былі вывезены і змешчаны ў пячорах Кіева-Пячэрскай лаўры, а ў 1910 годзе (амаль праз сем з паловай стагоддзяў!) — перанесены ў Полацк.

Блізкія па часе да Ефрасінні Полацкай — князь мінскі і полацкі Расціслаў Глебавіч, князь полацкі і друцкі Рагвалод Барысавіч, Ізяслаў Васількавіч (адзін з герояў “Слова пра паход Ігаравы”), князь полацкі Усяс-

Рынак у Полацку. Пачатак ХХ ст.

Паравы паром цераз Дзвіну. Пачатак ХХ ст.

Падарожжы ў глыбіні гісторыі

Пра Рышарда Курыльчыка ў Польшчы кажучы: ён апошні магikanin у гістарычнай прозе. Вылучаецца як аўтар незвычайных гістарычных раманаў і аповесцяў, якія ў сціслай форме ахопліваюць вялізныя часавыя і тэрытарыяльныя абшары. У творчасці пераважаюць стрыманасць формы і прымаг зместу. Ён шукае адказы на шматлікія загадкі гісторыі, над якімі б'юцца даследчыкі розных эпох. Аднак робіць гэта не толькі на грунце гістарычных звестак, але і па-мастацку займальна.

Анатоль Бутэвіч

Жыве ён у горадзе Слупску, на ўзбярэжжы Балтыйскага мора. А нарадзіўся 18 мая 1945 года ў вёсцы Дзедзіна — гэта Міёрскі раён Віцебшчыны. Па адукацыі — інжынер-будаўнік. Узводзіў ГЭС у польскіх гарадах Жыдова, Жарновец, удзельнічаў у будаўніцтве Жарнавецкай атамнай станцыі. У 1987–1990 гадах наш зямляк займаў высокую пасаду ваяводы Слупскага, у 2000–2003 — ваяводы Паморскага. У 2003–2005 гадах быў намеснікам міністра інфраструктуры Польшчы: апекаваў транспарт і будаўніцтва дарог. Цяпер Рышард — дырэктар міжнародных стасункаў акцыянернай суполкі “Elektrobudowa”.

У той жа час Ян Ры-

шард Курыльчык — сябар Саюза польскіх пісьменнікаў, да 2001 года ўзначальваў яго Слупскае аддзяленне. З'яўляецца аўтарам кнігі “Іерусалім, Іерусалім” (1984), “Ад Маратона да Ардэрыкі” (1986), “Нязломны з Назарэта” (1991, 2004), “Сакрэтныя архівы Камбоджы” (1990), “Апошні апостал” (1995), “Папа Рымскі” (2002), “Славянскі светанак” (2003). Мае некалькі польскіх літаратурных прэмій. Па аповесці “Нязломны з Назарэта” быў пастаўлены тэлеспектакль. Аповесць “Славянскі светанак” выйшла асобным выданнем у 2007 годзе ў маім перакладзе на беларускую мову ў мінскім выдавецтве “Чатыры чвэрці”.

Аповесць “Славянскі светанак” ахоплівае значны гістарычны перыяд

— ад 220 года да нашай эры да 965 года нашай эры. Дзеянне разгортваецца на вялікіх тэрыторыях: ад Кітая — да Салонікаў, Канстанцінопаля, Рыма, славянскіх зямель. Гаворка вядзецца пра вялікія заваёвы, перадел сфер уплываў, вандраванні плямёнаў. Кніга Курыльчыка прысвечана самай старажытнай эпосе ў гісторыі славянства. Яна сягае таго часу, калі яшчэ сама назва “славяне” была “схавана” сярод шматлікіх племянных назваў у Еўропе.

Вось як выказваецца пра сам твор у прадмове да кнігі Рышарда Курыльчыка намеснік дэкана гістарычнага факультэта БДУ, дацэнт кафедры гісторыі старажытнага свету і сярэдніх вякоў Андрэй Прохараў: “...Мы ведаем славян з моманту, калі

Рышард Курыльчык на адной з сустрэч у Мінску

яны з'явіліся на межах візантыйскага свету і пачалі пагражаць яго існаванню. Гэта і звярнула на іх увагу гісторыкаў таго часу. Пра гэта піша і Рышард Курыльчык. Але дагэтуль адным з самых загадкавых застаецца пытанне, адкуль і як з'явіліся славяне на гістарычнай арэне (...). Гэтую, амаль невырашальную задачу — знайсці карані славян у бязмежным моры еўразійскіх варвараў — і паставіў перад сабой пісьменнік. Не трэба ставіцца да кнігі Рышарда Курыльчыка як да чыста гістарычнага твора. Перад намі твор менавіта мастацкі, як па сваёй форме, так і па сваім складзе. Пісь-

меннік спрабуе аднавіць старажытнасць, знайсці ў ёй заканамернасці, а галоўнае — “знайсці славян” там, дзе пра іх яшчэ не гавораць гістарычныя крыніцы. Аўтар спрабуе якраз запоўніць гэтыя лакуны і “белыя плямы”. Можа, — працягвае аўтар прадмовы, — менавіта гэта і ёсць самае цікавае і важнае — як гэты вірлівы свет “нараджаў” славян.

Да сказанага трэба дадаць, што ў час прыезду Рышарда Курыльчыка ў Беларусь у Мінску адбыліся сустрэчы чытачоў з аўтарам “Славянскага светанка”, перакладчыкам кнігі, а таксама з выдаўцом Ліліянай Анцух.

Віртуозны палёт

Вольга Карняйчук

Беларускія акрабаты занялі другое месца на Міжнародным фестывалі цыркавога мастацтва ў Будапешце.

Упершыню калектыў артыстаў Беларускага дзяржаўнага цырка ўдзельнічаў у VII Міжнародным фестывалі цыркавога мастацтва, які праходзіў у сталіцы Венгрыі. Як сказала дырэктар цырка Таццяна Бандарчук, па значнасці гэты своеасаблівы конкурс стаіць у адным шэрагу з сусветна вядомымі фестывалямі ў Монтэ-Карла і Парыжы. Сярод удзельнікаў былі артысты з Італіі, Канады, ЗША, Расіі, Кітая, Францыі, Украіны, Балгарыі, Германіі.

Беларусы прадстаўлялі нумар “Акрабаты на падкідной дошцы”. У выніку — другое месца ў нашай каманды. А каманда — гэта Віктар Наркевіч (кіраўнік), Андрэй Мікітчанка, Юрый Уюн, Андрэй Бутар, Максім Каласевіч і Андрэй Нарановіч.

Дарэчы, у чэрвені мінулага года артысты нумара “Акрабаты на падкідной дошцы” атрымалі спецыяльны прыз фонда Запашнага і занялі трэцяе месца на Сусветным фестывалі-конкурсе цыркавога мастацтва ў Маскве.

Літаратурны рарытэт

У мінскім выдавецтве “Радзіла-плюс” выйшла факсімільнае выданне першага нумара часопіса літаратуры, мастацтва і крытыкі “Узвышша” за 1927 год.

Выданне, у якім 172 старонкі, падрыхтавана па экзэмпляры часопіса, што захоўваецца ў Беларускай дзяржаўнай архіве-музеі літаратуры і мастацтва. Прадмове напісаў навуковы кансультант музея, дацэнт кафедры сучаснай беларускай літаратуры і культуры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Павел Навуменка.

Беларускамоўны часопіс “Узвышша” выдаваўся ў 1927–1930 гадах аднайменным літаратурна-мастацкім аб'яднаннем, а ў 1931 годзе — Беларускай дзяржаўнай выдавецтвам у Мінску. Усяго былі выдадзены 44 нумары часопіса ў 39 кнігах. У першым нумары часопіса апублікаваны шмат твораў, якія ўвайшлі ў залаты фонд беларускай літаратуры, а таксама заява і статут літаратурнага аб'яднання “Узвышша”.

Часопіс і сёння запатрабаваны студэнтамі і выкладчыкамі. Выпускам жа факсімільнае выданне часопіса выдаўцы працягваюць традыцыю перавыдання беларускіх кніг, газет і часопісаў, у ліку якіх “Вянок” Максіма Багдановіча, “Спадчына” Янкі Купалы, “Песні жалыбы” Якуба Коласа і нумары газеты “Наша ніва”. Спецыялісты адзначаюць, што такія выданні карыстаюцца вялікім попытам і хутка становяцца рарытэтамі.

Юбілейны і не апошні

Балет “Лебядзінае возера” даўно жыве на беларускай сцэне

Віялета Стасевіч

Упершыню гэты, адзін з самых славутых і любімых ва ўсім свеце балетаў, быў паказаны ў Беларусі ў 1939 годзе. Першай Адэтай-Адыліяй беларускай сцэны была Зінаіда Васільева, выхаванка ленынградскай школы, вучаніца самой Агрыпіны Ваганавай. Зінаіда Васільева віртуозна валодала класічным танцам і справядліва звалася “лётаючай балерынай”. Ашаламляльнае ўражанне рабілі на глядачоў яе фуэтэ і патройныя піруэты.

Аднак у тэатры балета вядуць лік “Лебядзінаму возеру” не ад даваенных спектакляў, а з 1948 года, бо амаль увесь даваенны архіў быў згублены, і аднавіць поўны летапіс спектакля немагчыма. Дзве першыя пастаноўкі ажыццявіў на беларускай сцэне галоўны балетмай-

стар тэатра, легендарны Канстанцін Мулер. У 1967 і 1968 гадах спектакль ставіў Асаф Месерэр — выдатны танцор і балетны педагог.

У розныя гады ў галоўных партыях у балете бліскуча выступалі народныя артысты Беларусі Зінаіда Васільева, Аляксандра Нікалаева, Сямён Дрэчын, Лідзія Ражанова, Ніна Давыдзенка, Ірына Савельева, Валерый Міронаў, Валянцін Давыдаў, Людміла Бржазоўская, Юрый Траян.

І вось на пачатку года ў Мінску на сцэне Палаца Рэспублікі адбыўся па-сапраўднаму сучасны парад зорак беларускага балета. Цяперашняя пастаноўка (1986 года) — чацвёртая за ўсю гісторыю тэатра. Калектыў неаднаразова паказваў яе на гастролях у Францыі, Іспаніі, Партугаліі,

Фрагмент з балета “Лебядзінае возера”

Швейцарыі, Нідэрландах, Кітаі, Балгарыі і іншых краінах. І ўсюды беларускіх артыстаў сустракалі з

вялікім захапленнем.

У 1200-м спектаклі “Лебядзінае возера” глядачы ўбачылі трох выканаў-

цаў партый Адэты-Адыліі, прынца Зігфрыда і двух выканаўцаў партый чаруніка Ротбарта і Блазна.